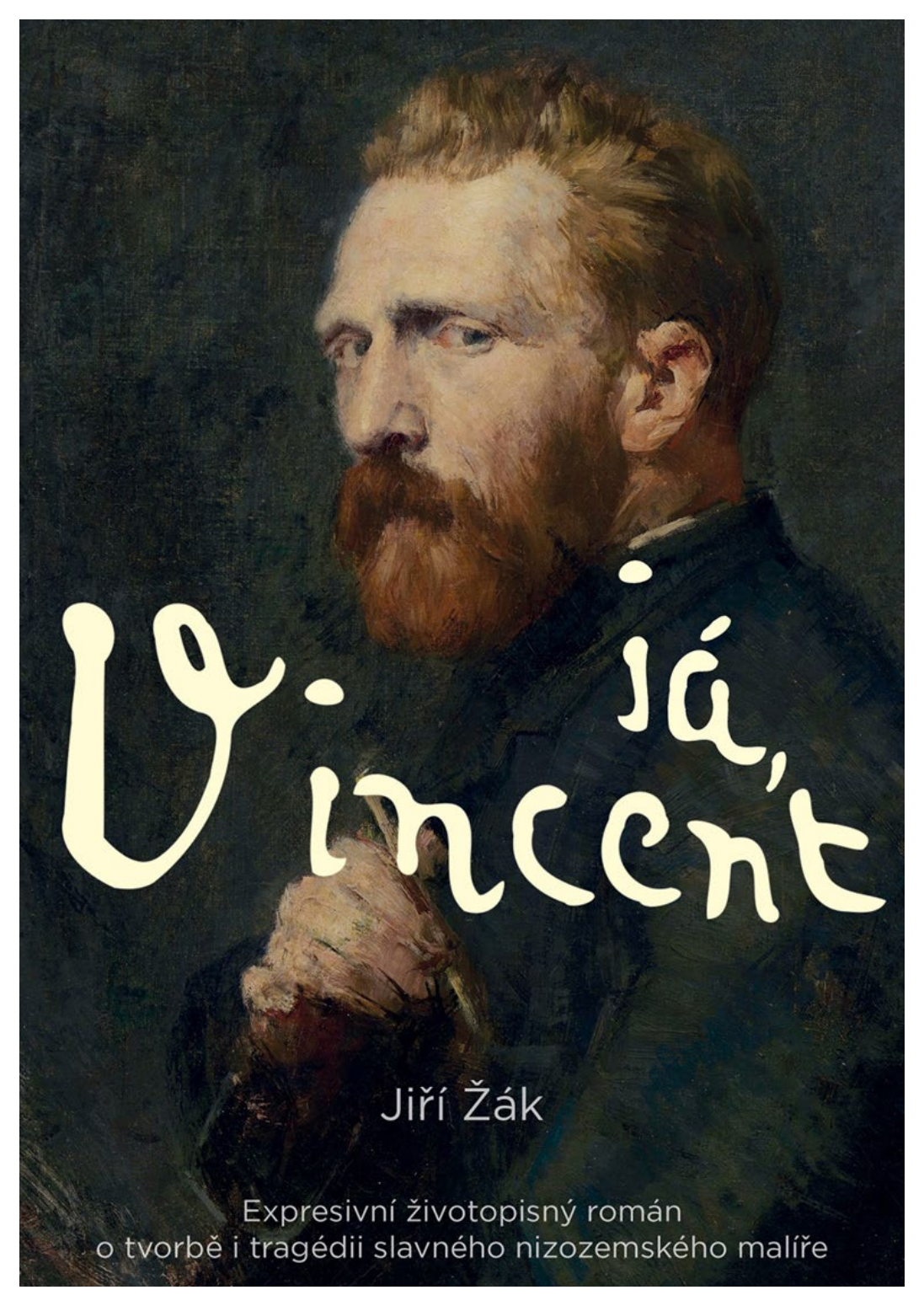

A portrait of Vincent van Gogh, showing his characteristic wild, wavy brown hair and a full, dark beard. He is looking slightly to the left with a contemplative expression. The background is dark and textured, typical of his style. The title 'Vincent' is written in a large, white, stylized script across the middle of the image.

Vincent

Jiří Žák

Expresivní životopisný román
o tvorbě i tragédii slavného nizozemského malíře

Já, Vincent

Vyšlo také v tištěné verzi

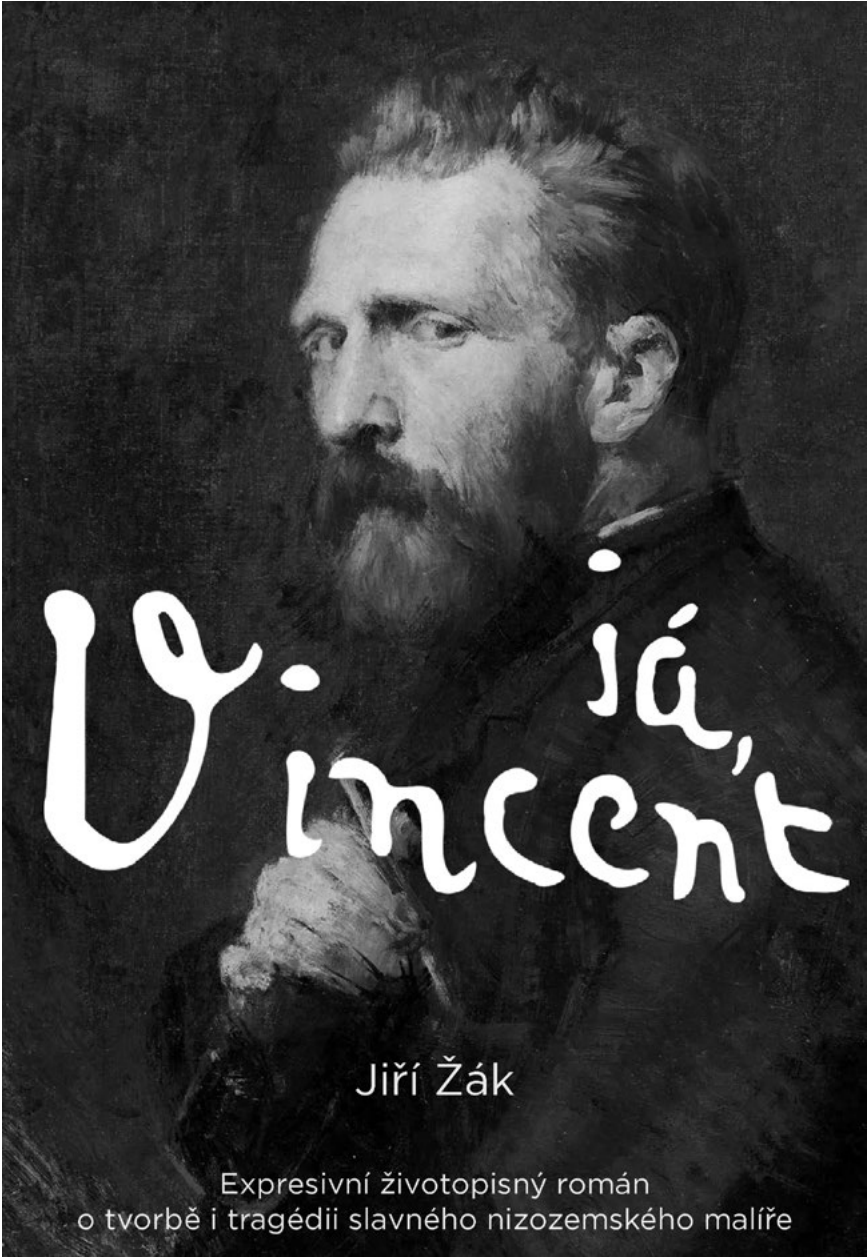
Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiří Žák
Já, Vincent – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Vincent

Jiří Žák

Expresivní životopisný román
o tvorbě i tragédii slavného nizozemského malíře

Na obálce knihy byla použita reprodukce portrétu
Vincenta van Gogha od Johna Russela z roku 1886.
Originál je umístěn ve Van Gogh Museum, Amsterdam.

Jiří Žák

V. já,
incen't

OBSAH

Část první: Rozsévač	9
Část druhá: Jedlíci brambor	105
Část třetí: Střechy	221
Část čtvrtá: Let Ikarův	279
Část pátá: Muž s uříznutým uchem	355
Část šestá: Plejády	387
Část sedmá: Obilné pole	429
Místo doslovu	455
Bibliografie	459

Martině,

která mě na této cestě provázela.

*Tomu zrzavému klukovi, kterého jsem jednou večer potkal v Arles
v café de la nuit na Place du Forum...*

Je tomu už dvacet pět let, co jsem se vrátil z výstavy Vincenta van Gogha v rue Laffitte. Byl jsem tak rozčilený, že se mi chtělo plakat právě tak z radosti, jako ze zoufalství. V tento den jsem Gogha miloval víc než svého otce.

Maurice de Vlaminck

Část
první

ROZSÉVAČ

1.

„Jakou vidíš barvu?“

„Oranžovou. A ty?“

„Modrou.“

„Nemůžeš vidět modrou, Vinci. Slunce je oranžové.“

„Není. Dívej se pořádně. Nevrt se. Podívej, jak na okrajích modrá.“

„Spíš červená...“

„Přimhuž levé oko. Už vidíš?“

Tráva je posečená a voní jako Maminčiny ruce během vaření, když v kuchyni krájí petrželku. Když jsem byl malý, jednou si mě vzala do klína a já se vůně těch rukou nemohl nabažit. Pamatuji si ji dodnes. Je to s vůněmi stejně jako s barvami? Mísí se a mají neurčité tvary? Jsou stejně horké jako třeba žlutá? Anebo červená? Maminčiny ruce voní petrželkou. Polštář kafrem. Usínání heřmánkem.

S Theem ležíme v zahradě za domem. Máme před očima kousek skla, který jsme potají začmoudili v kuchyni u kamen. Slunce se za ním kutálí, jako oranžové kolo, které chvílemi modrá a chvílemi černá, jako kdyby to byl krasohled, který mi minulý týden ukazoval Jeppe od sousedů. Mám pocit, že ty barvy tečou. Že mě spalují. Že jsou rozžhavené, jako u kováře dole ve vsi. Jednou jsem se díval, jak mu od kladiva létají jiskry. Teď je to stejné. Slunce je nebeský kovář, okovávající zemi pod sebou. Když zavřu oči, ty jiskry za víčky pořád vidím.

„Vinci?“

„Ano?“

„Já pořád nic nevidím.“

„Protože jsi slepý... Slepý!“

Překulím se na něj a on se chichotá, jako bych mu působil bůhvíjakou radost.

„Přestaň! Přestaň, Vinci!“

„Vidíš, že tě přeperu? Kdy budu chtít!“

„To jo! Ale počkej, až vyrostu!“

„Počkám, prcku!“

„Vyřídím si to s tebou, zrzku!“

Setřese mě, skočí na mě a klekne si mi na ruce. Kolena má hubená a špičatá.

„Dám ti válečky!“ volá a snaží se mě pod sebou udržet. Je mrštný, to se mu musí nechat. Mám s ním co dělat, i když je mladší a menší než já.

Pereme se, převalujeme v trávě a léto kolem nás skotačí jako hříbě z dolního statku. Krasohled se přesypá, chvíli je modro v mých očích, chvíli v jeho. Jednou jsem viděl moře, když mě Tatínek vzal do Rotterdamu. To se taky tak převaluje, jako Theovy oči, jako rybí hřbet. Z modra do zelena, jen u břehu, tam, kde kotví velké lodě, je šedivé jako podzimní mlha. Plavou v něm ryby s velkýma očima. Šupiny se lesknou a mění se v každém okamžení. V duchu vidím rybáře, jak na nábreží u dřevěných stojánků odírají rybí břicha zvláštním špičatým nožem. Pamatuji se, jak jsem pozoroval duhové světlo, které se v těch šupinách odráželo. Odrané stříbrné šupiny na kluzké zemi a o kus dál šedivé moře. A o další kus dál smaragdová zeleň... V Amsterdamu prý brousí smaragdy a diamanty. Jak vypadají? Diamanty jsou prý čiré. Čím čirější, tím vzácnější. Ale smaragdy? Nabral je Bůh do hrsti z moře? Jestli ano, pak určitě z té mořské zeleně u Rotterdamu. Myslíím, že mi Maminka takovou pohádku kdysi vyprávěla, když jsem byl malý. Anebo jsem si to možná celé vymyslel, už nevím.

Bože, ty víš, jakou barvu a vůni kam namíchat, vid'?

Pustím Thea a rozběhnu se k plotu.

„Vyhrál jsem!“ křičím a skáču jako sousedova koza. „Vyhrál jsem!“

Theo se řehtá, hází po mně hrsti hlíny s trávou a volá: „Ty nikdy nemůžeš vyhrát, zrzku! To já jsem vítěz!“

Tančí vítězný tanec, ukazuje mi svaly na rukou hubených jako tyčky, a pak se se smíchem svalí na záda. A oranžové slunce s ním vytírá zelenou trávou. Vypadá jako pestrobarevný šašek z pouti, válející sudy v krasohledu louky.

Tolik barev, až oči přecházejí!

„Nezlobte se, Tatínku, mně ta písmenka moc nejdu.“

„Zkus to znovu,“ říká Tatínek.

Sedí u našeho dubového stolu a má na něm položené své velké uzlovité ruce. Ten stůl je poškrábaný, jsou v něm stezky a cestičky, údolí a říční ramena, vsákl se do něj přepálený olej i bezinkové víno. Máme ho tady odjakživa a v mých představách je to zosobněná síla. Jednou jsme se s Theem dohadovali, že i kdybychom vzali sekeru, nedokázali bychom ho rozštípat. To by spíš rozštípal on nás. Přejedu dlaní po jeho hraně. Slunce kreslí na stěny kuchyně své krasohledové barevné obrázky.

„Tak se soustřed, Vinci.“

Tatínek nikdy nezvedá hlas. Stačí pohled zpod toho našaseného obočí. Theo mu říká „bič Boží“. Theo zlobí, já většinou jen tiše sedávám v koutě. Tatínek mě jen zřídka „bičuje“ tím pohledem. Někdy mi jím však propaluje záda, jak se na mě dívá, když si myslí, že si ho nevšímám.

Teď ho cítím taky, ačkoliv mám zrak skloněný ke Knize.

Má oslí uši, napadne mě a musím potlačit touhu se zachichotat. Bible má oslí uši! Představuji si Tatínka, jak v noci, když všichni usnou, dělá Knize oslí uši. Podle jejich velikosti si pamatuje stránky. Kniha Genesis má uši nejdelší, Exodus uši vytahané, Leviticus jen takové malé, nenápadné a legračně špičaté. Jako oslík pana Herrnhejse. Zapřahuje ho cestou do města a oslíkovi se nechce, hýká na celou vesnici a zadníma nohama kope do vozíku. Všichni sousedi se smějí a utíkají domů, aby to pan Herrnhejs neviděl. Pan Herrnhejs má v Zundertu slušnou pověst. Je nejbohatší v okolí. Někdy u kostela rozdává dětem cukrátky.

Musím si dát ruku před pus, abych se taky nezasmál.

Tatínkovi to stejně neujde.

„Čemu se směješ, Vinci?“

„Promiňte, Tatínku, já jen...“

Vstane a začne přecházet po kuchyni. Ruce má založené za zády a prkna skřípou pod podrážkami jeho velkých okovaných bot.

„Směješ se bibli?“

„Ne, Tatínku.“

„Bible není k smíchu.“

„Ale...“

„Copak?“

„Bůh se nesměje?“

Tatínek se zastaví. Je tak velký, že se sem málem nevejde. Hlavou se málem dotýká začouzených trámů na stropě.

„Bůh nemá na smích čas.“

„Jak to?“

„Musí na nás dohlížet. A to je vážná práce.“

„Dohlíží taky na mě, Tatínku?“

Cítím Tatínkovu ruku ve svých krátkých rezavých vlasech.

„*Allicht*. Jistě.“

„A ani se nezasměje, když vidí, jak špatně čtu?“

Slyším za zády Tatínkův dech. A zafrkání. Ne, to nemůže být zasmání, to si Tatínek jen odfrkl nad mou naivitou.

„Pokračuj, Vinci.“

„Nechť... nechť na klenbě nebes... vz... vznikají zdroje svět... světla k rozlišení mezi dnem a mezi nocí, i bud... budou za znamení a určená období a na dni a léta a bud... budou na klen... klenbě nebes za zdroje světla k os... osvětlování na zemi, a tak se stalo a Bůh zřídil dva velké zdroje světla k ovlá... ovládání dne a menší zdroj světla k ovládání noci...“

Zmlknu. U okna bzučí moucha. Tatínek mlčky čeká.

„A dál?“ zeptá se.

Mlčím. Poslouchám mouchu. V kuchyni se horkem tetelí vzduch.

„Tatínku?“

„Ano, *mijn zojon*?“

„Tohle je slovo Boží?“

„Ja, jistě.“

„Může Bůh zapomenout, co už jednou řekl?“

„Prosím?“

Třesoucí se rukou vezmu Knihu a prstem Tatínkovi ukážu úvodní pasáž Genesis. Tatínek se nakloní a čte:

„Na počátku stvořil Bůh nebesa a zem. I stala se země pustotou a prázdnotou a nad tváří hlubiny nastala tma, a nad tváří vod se vznášející Boží Duch. Bůh řekl: Nechť nastává světlo. I nastalo světlo a Bůh to světlo uviděl, že je dobré, i učinil Bůh rozlišení mezi světlem a mezi tmou. A světlu dal Bůh název den a tmě dal název noc...“

Poslouchám a přikyvuji.

Tatínek ke mně zvedne oči. Mají barvu jako kouř z jeho dlouhé dýmky. Hledí na mě bez mrknutí jako oči té velké ryby z Rotterdamu.

„No a?“ zeptá se.

„No... proč Bůh dělá věci dvakrát?“

„Jak dvakrát?“

„No... už první den stvořil světlo a tmu... Tak proč zase čtvrtý den tvoří zdroje světla, když už světlo tři dny existuje? Proč to dělá?“

Tatínek potřese svou velkou hlavou. Vlasy má pořád tmavé, i když se mu na spáncích už objevují bílé pramínky, jako kdyby je Bůh posypal moukou.

„Protože je Bůh.“

„Ano, to já vím, Tatínku. Ale proč jednu věc dělá dvakrát.“

Tatínek se zamyslí.

„Protože může. My nemůžeme dělat takové věci. Bůh může. Když věší na nebeskou klenbu zdroje světla, tak ví, proč to dělá. Nám nepřísluší o jeho činech pochybovat. I kdyby dělal každý den pořád stejné věci. Bůh je všemocný a všemohoucí. A my o tom pochybovat nemůžeme. Světlo jako takové je jedna věc a jeho zdroje druhá. Někdy se na tu nebeskou klenbu podívej a zkus si představit, jak na ni Bůh věší zdroje světla a proč to dělá. Přemýšlej o tom, Vinci.“

Tatínek přiloží mozolnatou dlaň ke stolu poznamenanému časem. Pleskne to jako studená ryba.

V noci o tom přemýšlím. Za oknem blikají hvězdy jako zdroje Božího světla.

Hřbitovní branka skřípe.

Od vchodu do kostela sem není vidět. Navíc chvílemi trochu poprchává a slunce se schovává za černými mraky. Nikomu se dnes na hřbitov nechce. U branky si zuji dřeváky a namočím si nohy do mokré trávy. Studí, ale je čerstvá jako jablčka z naší zahrady. Tráva je čerstvá. Zelená a u zdi kostela fialová. *Vážně fialová, Vinci?* slyším nějaký hlas uvnitř hlavy.

Ano, ty otrapo, je fialová!

Hlas ztichne, jen si tam vevnitř něco mrmlá. To s ním mám pořád. Je ten strom oranžový, Vinci? Je to nebe žluté? Kde jsi nechal oči, *jongen*? Kde jsi nechal rozum, chlapče?

Má mít chlapec rozum?

Držím dřeváky v ruce, obcházím kostel a pak zamířím trávou k druhé řadě hrobů. Kolem rostou stromy, teď uprostřed léta jsou jejich koruny plné listí a připomínají palice brokolice, tak je to listí husté a neprodyšné. Nevidím ani ptáky, co hřadují na nejvyšších větvích.

Zato dole směrem k vesnici roste těsně vedle nízkého plotu strom, který už dávno listí ztratil, jako kdyby žil v neustálém podzimu a zimě. Nevím, kdy uschnul, musí to být už dávno, protože když jsem sem přišel poprvé, už byl takový, už se holými větvemi modlil a vzpínal je k nebi, jako kdyby v něm hledal slitování. Možná šeptal: „Poraž mě, Bože, vždyť já tady už nemám nic na práci, nerodím listí, zplaněl jsem.“

Natáhnu pravou ruku, před obličejem roztáhnu prsty a skrz ně se na strom podívám. Ano, jeho obrysy mají přesně ten tvar. Palec je tlustá ohnutá dolní větev, na níž se ještě tu a tam objevují zelené výhonky. Jeden z nich se podobá mému ulomenému nehtu. A ukazováček trčí do výšky jako obrácený kříž. Říkám mu *kruijs*, jako tomu, který visí osaměle na čelní stěně našeho kostela a k němuž se Tatínek často ve svých kázáních obrací. Prsteníček se kroutí jako moje záchvaty a malíček je nalomený a brzy se s praskotem ulomí. Při té myšlence ukazováčkem zahýbám, jako kdybych se bál, že se ulomí taky. Tím pohybem jako by se mezi větvemi

pohnulo hejno vran. Já vím, že to není možné, teď v létě tu vrány nejsou, ale mně před očima zamávají křídly. Dokonce slyším jejich šustot. Radši malíček přitisknu k prsteníčku, je to tak bezpečnější.

Hraju si se stromem, jako by to byly moje prsty. Někdy, když je pošmourno, se mi ty prsty propletou s větvemi, a když přimhouřím obě oči, nedokážu je od sebe rozeznat. Srostou a nedají se oddělit. Nebo mi to tak aspoň připadá.

Hraju si se stromem, abych nemusel jít dál.

Abych se nemusel podívat na svůj hrob.

Kousek od cihlami dlážděné cesty, vedoucí vpravo kolem kostela k náhrobkům, je v zemi zasazená kamenná deska. Nepodívám se na ni, dokud nestojím těsně vedle ní. Někdy si do trávy sednu, ale většinou škrábu dřevákem po spodní části kamene, tam, kde už nejsou nápisy moc vidět.

Kámen mě studí i přes dřevěné podrážky.

Vincent van Gogh.

Tady mě pohřbili, tady mi po tvářích lezou červi a tady se mi v prázdných důlcích štosuje hlína. Z rukou i nohou zbývají kosti a mezi nimi jsou nakladené larvy. Tady nesevřu ruku v pěst, jako jsem to před chvílí udělal, abych vymazal ten strom.

Tady mi netluče srdce.

Rychle si přiložím ruku na levou stranu hrudi, abych se ujistil, že v ní srdce bije. Ale někdy klopotně. Jako by naráželo na tu kamennou desku.

Ano, já vím, pod tím kamenem leží starší bratříček, který se narodil tři roky přede mnou, v březnu, stejně jako já. Pojmenovali ho Vincent. Ale protože umřel, zdědil jsem tohle jméno já. Maminka mi nic nevysvětluje, jen se na mě občas podívá, vzdychne a řekne: „Ach, Vincente.“

Vůbec to necítím. Dívá se na mě, nebo na toho mrtvého?

Tohle všechno vím, ale stejně mám někdy pocit, že tu ležím já.

Jak se může někdo mrtvý jmenovat jako já?

Vzal jsem mu duši? Leží tam ve smrti bez duše? A jakou barvu má jeho smrt? Zrzavou, jako můj život? Prorůstají tvoje zrzavé vlasy do hlíny?

Kdo jsi, Vincente? Kam jsi to šel? Stýská se ti po té dřevěné lodičce, kterou pro tebe rodiče připravili a ty jsi ji nechal doma na půdě? Proč sis ji nevzal s sebou? Někdy, když v noci nemůžu spát, slyším tě na půdě šátrat. Slyším, jak nohama narážíš do truhly, která tam stojí zavřená a v ní je ta lodička. Slyším, jak po ní přejíždíš kostnatými dlaněmi. Slyším, jak k ránu odlétáš se západním větrem. A já konečně můžu zavřít oči.

Většinou u hrobu jen stojím, ale dnes si kleknu a přejeďu prsty po nápisu.

Prsty šelestí po kameni jako větve toho stromu.

„Vincente, kde jsi?“ zeptám se nahlas.

Zvednu hlavu a odpovím:

„Tady jsem, strome, cesto, trávo, hlíno. Tady, červe a larvo. Tady!“

Ale odněkud to zaskřípe:

„Který z vás je Vincent van Gogh?“

Můžeme být dva v jednom těle?

Večer dostanu záchvat.

Přijde zničehonic. V jedné chvíli ještě vidím v protisvětle okna své bosé nohy čouhat zpod deky, v druhé už je zahalí temnota jako černý kouzelníkův plášť.

Nohy zmizí a místo nich se objeví propast.

Černočerná díra.

Myslím, že ještě zaslechnu výkřik, který trhá předměty noci. Je to vysoký jekot. Vůbec se to nepodobá mému hlasu, ale já někdy hluboko v sobě vím s naprostou jistotou, že to křičím já. Myslím, že ještě cítím, jak se mi šubají ruce a nohy a jak se mi mezi nohama udělá horko a mokro. V ústech mám pachutí něčeho slizkého a odporného.

Pak všechno lidské pomine.

Ležím na hromadě hlíny pod olovnatě šedivým nebem. Dlaně si rozdírám o drobný štěrky, kterého je všude kolem plno. Leze mi do uší i do pusy. Marně ho vyplivuji. Když se pokusím dohlédnout dál, za tu černou,

hnojnou hromadu, vidím planinu bez trávy, barví se rudě a zlatě, stíny se prolínají a kymácejí jako beztvární duchové. Vidím, jak se po té odhalené půdě plazí nějací velcí bílí tlustí červi. Nejdřív nedokážu rozeznat, odkud vylézají, ale pak si uvědomím, že jsou to prázdné dülky a škleb poutového paňáci.

Nevím, jak dlouho tam ležím. Hučí mi v uších.

Rozeznávám nějaká slova. Opakují se jako kostelní litanie, přilétají ke mně zdálky, mám pocit, že to je roj včel... ne, včely to nejsou. Je to nějaký podivný hmyz, jaký jsem nikdy neviděl.

Kopu nohama. Už ty zvuky rozeznávám. A znovu... *Deze schoernen zijn te klein voor mij. A znovu: Deze schoernen zijn te klein voor mij.* Ty boty jsou mi malé! Nevím, proč volám něco takového. Jsem přece bosý. Zarývám paty do té hlíny, kloužu po ní, mé prsty se do ní boří... Hukot v hlavě se stává nesnesitelným.

A potom najednou ty barvy.

Před očima se mi rozlije žlutá jako sirnaté moře. Odtahuju ruce, abych se jí nedotkl, ale je rychlá jako hadí jazyk. Nejdřív mi spálí bříška prstů, pak se v ní roztečou klouby a nakonec ten jed zhltně celou paži. V tu chvíli její okraj zmodrá, jako kdyby k ní někdo přiložil knot petrolejové lampy. Zasyčí to a modrá se se žlutou slije v jakousi beztvarem hmotu. Zabývá bílá. Pak zelená. *Kom met me mee*, pojď se mnou, syčí barvy. Vzpouzím se, ale ta žlutomodrá mi najednou vteče do očí. Nepřestávám vidět, ale je to, jako kdyby mi Maminka přes hlavu natáhla kuchyňský cedník. Skrz maličké otvory vidím krajinu, ale ta barva ji pomaličku zastírá. Přidává se k ní okrová. Mé tělo má barvu hrnčířské hlíny.

Křičím. Aááááá... ááááá...

Zuby se zakusují do tváří, tváře povolují, tryská krev... ne to není krev, to je něco slizkého a vazkého. Jdu si pro tebe, šeptá mi do ucha nějaký hlas. Jdu si pro tebe. Kdo jsi? Vincent. Ale Vincent jsem přece já!

Pojď, pojď, šeptá bezzubá tvář.

Pláču. Ukazuju nateklé nohy. Ty boty jsou mi malé, nikam nedojdu.

Ponesu tě.

Ne, já chci jít po vlastních. Snažím se zvednout, ale nakonec zase padám. Dlouhé nekonečné padání, ale jako bych zády zaháněl tu noc. Jako bych byl loď a plul ve vlnách, které se přede mnou rozestupují. Nejdřív jsou tmavé jak inkoust chobotnice. Nejdřív nic nevidím. Ale postupně můj zrak zachytí kontury, tvary, obrysy. Pořád to ale ještě trvá nesnesitelně dlouho.

To už však nejsem v černočerné hlubině. Svítá, postel má barvu šedavého přítmí.

Barvy se najednou ztrácejí, jako by je vcuclo něco obrovského. Přestávám sebou zmítat. Cítím, jak mi někdo, asi Maminka, pokládá na rozpalené čelo mokrou utěrku.

Do ruky mi vklouzne dlaň. Maličká dlaň. Ptáčátko.

„Bude to v pořádku, Vinci,“ říká nějaký slabý hlas a já poznám Theovo pípání. „Bude to v pořádku.“

„*Deze schoernen zijn te klein voor mij.* Ty boty jsou mi malé.“

„Co to povídáš, Vinci? Žádné boty nemáš, ležíš v posteli. Jsi bosý.“

„Ale já chci jít po svých.“

„Tak dobře,“ řekne Theo a položí si svou malou hlavu na mé holé rameno. „Když jinak nedáš, budu tě podpírat.“

Někdy v létě. Dávno. Ale tahle vzpomínka mi utkvěla v hlavě.

Naše zahrada se táhne dozadu za domem a kvete v ní ibišek a mandlovník, roste divizna, modrají se kosatce a vzadu je černý bez. Je to zahrada bez konce, aspoň mi to tak připadá. V létě je plná sluníčka, ale hned na podzim vystřídají sluníčko stíny a v zimě se celá schová pod sněhem, takže se do ní bojím chodit, abych v ní nezabloudil.

Maminka sedí pod schůdky a plete. Ruce se jí míhají, hlavu má sklopenou a oči upřené dolů. Miluji její oči, jsou hluboké. To jen brada jí dodává přísnosti a ústa se jen málo usmívají.

Je mi asi pět, Anně dva a Theovi určitě ne víc než rok. Batolí se v trávě u maminčiných nohou.

Letní den dýchá do zahrady horký vzduch. Je tak hutný, že se ho můžu dotknout rukou. Ve slunečních paprscích moje hlava žhne jako ohniště.

„Maminko?“

„Ano, Vincente?“ odpoví a ani nezvedne hlavu.

„Proč mám tak zrzavé vlasy?“

Ruce se jí na okamžik zastaví.

„Protože ti je Bůh nadělil,“ řekne po chvíli tiše.

„A proč mně? Proč jsou třeba kosatce modré?“

„Protože do nich Bůh vložil nebe.“

„A do mých vlasů vložil oheň?“

Přestane plést. Podívá se na mě.

„Možná je to oheň, který má jiným ukazovat cestu.“

„A když ten oheň zhasne? Tak nebudou ostatní vědět, kam mají jít?“

Zachytím úsměv. Špetičku. Kousíček. Jen nepatrný náznak.

„Může člověk zhasnout? Až někam dojde?“

Maminka vzdychne.

„To bude až za dlouho?“ zeptám se znovu.

Tentokrát Maminka přikývne.

„Ano, Vincente. Za dlouho.“

„A než k tomu místu dojdeme, budeme všechno vědět? Třeba proč jsou kosatce modré, a ne zelené? Proč má někdo zrzavé vlasy a jiný šedivé?“

„Myslím, že to vědět budeme.“

„A to se budeme celou tu dobu pořád vyptávat?“

„Ano.“

„Třeba proč je ibišek někdy bílý a jindy červený?“

Maminka zvedne oči a ruce spustí do klína. Všimnu si, jak hrubé má ruce, a uvědomím si, že mě vlastně nikdy nepohladila. Že když jsem byl malý, vždycky se ke mně jen naklonila a urovnala mi peřinu. Místo pohlázení jsem vždycky dostával jen dar jejích očí.

„Vidíš, jaký má *kaasjeskruid* korunu?“ zeptá se po chvíli.

Nakloním se nad jedním z květů ibišku a přikývnu. Vidím kalich a nejrůznější odstíny barev, od čistě bílé, po růžovou, oranžovou až sytě červenou.

„Byl jednou jeden chudý malíř,“ řekne Maminka, „který jednou u královského dvora spatřil krásnou princeznu. Byla tak krásná, že na ni nedokázal zapomenout. Když se vrátil domů, několik dní maloval nádhernou korunu ibišku, která byla úplně bílá. Pak šel znovu do paláce a vymohl si slyšení u princezny. Chtěl jí ten obraz darovat. Jenomže princezna byla pyšná, chtěla drahokamy, a ne obrazy. A tak ibišek na tom obraze zrudnul a uvadl.“

„A malíř?“

„Od té doby maloval jen kosatce.“

„Modré z nebe?“

„Ano,“ odpověděla Maminka a zase se vrátila k pletení.

A já tam stál a nenáviděl ibišky, protože jsem věděl, že malíř byl od té chvíle smutný. A zatoužil jsem po tom, abych mu mohl posvětit svými vlasy na cestu.

Kázání.

Kráčíme do kostela. Není to daleko, stačí z Tržního náměstí, kterému dominuje budova radnice, zabočit za roh a kostel je hned vidět. V čele jde Tatínek Theodorus Willem van Gogh v širokém klobouku a dlouhém tmavém plášti, za ním strýcové Hendrik, Johannes a Cornelis Marius, je muž nikdo neřekne jinak než Cor, potom Maminka Anna Cornelia rozená Carbentusová v bílém čepci se zdviženými okraji a v bílé zástěře na hnědých svátečních šatech a nakonec my děti. Já, Vincent Willem van Gogh v nažehlené bílé košili a čistých modrých kalhotách, má mladší sestra Anna Cornelia a nakonec malý tříletý bratříček Theodorus. Poskakuje za námi jako kůzle. Brzy čekáme do rodiny přírůstek, Mamince se už pod zástěrou pěkně kulatí bříško.

Dřeváky klapou po dláždění.

Je rok 1860. Vím to přesně, protože je mi sedm a příští rok nastoupím do školy. Tady v Zundertu se nic neděje. Náš patrový dům stojí na náměstí, kde se každou neděli konají velké trhy. Když zavane vítr, cítíme sladkou vůni chmele, z něhož místní mniši trapézisti vyrábějí silné pivo. Jednou mě v něm strýček Johannes nechal smočít rty a hlava se mi motala ještě týden. Nevím, co se děje za hranicemi Zundertu. Jsem moc malý a sedávám většinou v koutě. Poslouchám, jak se dospělí baví. Jak se Tatínek rozčiluje nad nějakou knihou, která prý vloni vyšla v Anglii a ve které se nějaký pan spisovatel, myslím, že se jmenuje Charles Dakin nebo Darwin, tak nějak rouhá Bohu. Všichni vousatí muži shromáždění kolem stolku vážně přikyvují.

„Je to bezbožná kniha,“ říká Cor.

„Četl jsi ji?“ ptá se Tatínek a cpe si dýmku tabákem.

„Takové knihy bych se nedotkl ani malíčkem.“

Hlavy se opět skloní na znamení souhlasu.

Mě jejich rozhovory nezajímají. Sedím v koutě, uždibuju rybu a myslím na to, jak se po mši půjdeme s Theem projít na panskou louku kousek od vodního kanálu. Ten každou zimu zamrzá a my se na ledě rádi kloužeme. Dokonce jsem slyšel, že si nějakí kluci v Amsterdamu připevňují k botám nějaké nože a potom po ledě jezdí jako šipky.

Na dřeváky bych ty nože stejně nepřivázal. Tady jsme v Groot Zundert v Brabantsku. Tady se nože používají tak leda k osekávání větví na podpal.

Náš kostel je malý, má vysokou strmou střechu, slepé průčelí a dvě velká okna po obou stranách. Je postavený z cihel a hned vedle je hřbitov. V Zundertu jsou kostely dva, ale ten větší, stojící rovněž nedaleko našeho domu, je katolický a patří zdejšímu opatství. Tam my nechodíme. Ten náš má jednodušší vnitřek. Bílé zdi, kříž vedle kazatelny. Šest řad dřevěných lavic. Před dvěma roky zaplatil pan Herrnhejs místnímu truhláři a ten vyrobil nové. Ty staré byly tak oblýskané zadky věřících, že se už na nich nedalo sedět, že po nich velevážené prdele místní honorace klouzaly dolů.

Ale mně se po těch starých lavicích stýská. V jednom z opěradel jsem prstem za ty roky vyhloubil jamku. Vždycky jsem do ní strčil ukazováček a představoval si, že jednou mě za něj Bůh chytí a řekne mi, že jsem vyvolený. Vyvolený k čemu? To nevím. To si jen tak namlouvám.

Tatínek odloží klobouk mamince do klína a jde ke kazatelně. Nevystoupí na ni dřív, než se v poslední lavici usadí lidé. Ještě chvílku čeká na opozdilce, a když už nikdo nepřichází, kulhavý Maartens zavře dveře.

Bouchne to jako palička o buben na pouti v Rijsbergenu.

Tatínek vystoupí těch pár schodů na kazatelnu. Na něm není nic pouťového. Jeho nakrátko ostříhané šedivé vlasy září v černém obleku jako otisk božího světla. Jednou jsem ho v noci zastihl sedět u stolu v kuchyni. Byla tma, ale jeho bílé vlasy v ní zářily jako bóje v rotterdamském přístavu. V tu chvíli jsem věděl, kam má loď Vincent van Gogh plout. Jak se má vyhnout příbřežním mělčinám, jak zamířit přídí na volné moře a jak se žádí otočit k boulderům. Ta šedivá hlava mě vedla napříč nocí.

V tu chvíli Tatínka miluju nejvíc.

Letos v létě jsem slyšel říkat sedláky ze Zundertu, že Tatínek je nejlepší pastor v širokém dalekém okolí.

Přes den ale ty vlasy bójku nepřipomínají. Tatínek má ostré rysy jako nůž na krájení ryb v rotterdamském přístavu. Někdy tak i říznu. Stačí pohled nebo gesto. Všichni se přikrčíme, jako kdyby nůž mířil na nás. Rty se stočí dolů a je z nich náhle ostrá čepel. Trvá to někdy věčnost, jindy okamžik. Pak všechno pomine. Ne, Tatínek se neusměje, jen to ostří z jeho tváří zmizí.

Někdy bych chtěl, aby mě pohladil.

Tatínek si na kazatelně otevře bibli.

Chvíli má skloněnou hlavu, jako by se modlil. Vím, že se nemodlí, že si jen v duchu opakuje kázání. Pak zvedne hlavu a jeho šedivé vlasy nás všechny seknou do očí. Někdo se přikrčí, jiný napřímí. Já hledám prstem nějakou škvíru v lavici přede mnou.

Tatínkův hlas se zvedne nahoru k bílé klenbě.

„Co nám říká Hospodin? Jak popíšeme nebo k čemu můžeme přirovnat Boží království nebo jakým podobenstvím je znázorníme? Zkusme si představit, že je hořčičné zrno: Když je zaseto do země, je menší než všechna semena na zemi; ale když se uchytlí, vzejde, přerůstá všechny byliny a vyhání tak velké větve, že ptáci mohou hnízdit v jejích stínu.

Církev se zatím naučila číst a studovat svatá Písma a pochopila, že z nepatrného hořčičného zrna vzrostlý strom není obrazem dějinného vítězství, ten čtyřmetrový strom poskytující život ve stínu je naopak obrazem vítězství evangelia království Božího, jeho konečného naplnění, uskutečnění spásy, kterou Pán přislíbil nejprve těm, kdo mu důvěřují. Vždyť prorok Ezechiel zpívá o ratolesti z vrcholku vysokého cedru, která zasazena vyroste v nádherný cedr, a všechno, co má křídla, bude bydlet ve stínu jeho větví. Daniel prorok vidí obrovský strom, jehož výška sahala až k nebi. Polní zvěř pod ním nalézala stín a v jeho větvích bydleli nebeští ptáci a sytilo se z něho všechno tvorstvo.

Pán nám velikostí toho stromu nenaznačuje, jak jsme vedle něj malí. Chce nám jen zdůraznit, že i z malého semínka může vyrůst něco velkého, něco, co překročí naše myšlení i vědění. Strom je sice na jedné straně symbolem Boží moci, zároveň nás však vybízí, abychom se s jeho velikostí vyrovnali a přijali jeho stín...“

Tatínkův hlas běží po lavicích jako kuna mlatem stodoly.

Přivírám oči.

Jsem taky hořčičné zrno?

„Co s klukem bude?“ ptá se Cor.

Sedíme kolem velkého stolu v kuchyni, my děti až úplně na konci. Theo klečí na nízké stoličce. Johannes vytírá *erwtensoe* černým chlebem. Tatínek každému bratrovi nalil stopečku jalovcového ginu, kterému se v Zundertu říká *jeneven*. Cor si v něm máčí dlouhé kníry a mhouří přitom oči, takže vypadá jako Číňan z rotterdamského přístavu. Když jsem toho Číňana uviděl poprvé, mohl jsem na něm oči nechat. Perem

namáčeným do duběnkového inkoustu kreslil na průhledný papír složité obloučky, spirály a linky, které se navzájem prolínaly.

„Co by?“ odpoví Tatínek. „Půjde do školy!“

„Tady v Zundertu?“ zeptá se Johannes, admirál, který bydlí v Amsterdamu. „Vezmu ho k sobě.“

„Já ho беру taky,“ řekne Hendrik, který má v Bruselu obchod s uměním. „Vyučí se u mě.“

Tatínek si ulomí chleba, strčí si kus do pusy a začne žvýkat. V pohybu jeho dásní je všechno, čím se může pochlubit naše rodina: Ticho, meditace, myšlenka.

„Zatím zůstane doma. Dohlédnu na něj,“ řekne konečně a obloží si chleba špekem.

Ústa všech u stolu se pohybují v jednotném rytmu.

Je poledne, podzimní den se za oknem brodí šedivou mlhou. Před dvěma dny napadl první sníh a dole u kanálu se drží dodnes, ačkoliv všude jinde roztál. Zvenčí slyším krákání vran.

„Třeba bude pastorem, jako vy, Tatínku,“ zakráká moje mladší sestra Anna Cornelia. Nemám ji rád. Má hrubá ústa a vystouplou bradu. Chodí po špičkách a doufá, že někoho přichytí při hříchu. *Aangevener*. Udačka.

„To nevím,“ odpoví Tatínek. „Na to je příliš brzy. Uvidíme, jak si osvojí Písmo Boží. A ty se nepleť dospělým do hovoru.“

„Ale...“

„Mlč!“ řekne Tatínek tiše, ale všem to připadá, jako kdyby místností zavál studený vítr.

Anna se uraženě stáhne do sebe, ale neodváží se nic namítat. Nakloním se a opřu se lokty o stůl. Theo mě kopne pod stolem. Nevšímám si toho.

„Tatínku?“

Všechny hlavy s rybími ústy se otočí ke mně. Přezvykují, polykají a poulí oči. Maminka se zarazí cestou ke sporáku. Zavládne ticho.

„Ano?“ řekne Tatínek po chvilce užaslého mlčení.

„Může se stát někdo pastorem, aniž by věřil v Boha?“

Ticho je čím dále naléhavější. Už ani ty vrány za oknem nekrákají.

„Co jsi to řekl, Vinci?“

„Jak Bůh pozná, že tohle zrno vyklíčí, a druhé ne? Jak pozná, že jedno je hořčičné a vyroste, a tohle je zrno ovsa, které shnije po bouřce?“

„Bůh je všemohoucí,“ prohlásí strýček Cor, ale nezní to nijak rozzlobeně, spíš jako kdyby se mě chtěl zastávat.

Tatínek mlčí.

„Chci být pastorem, Tatínku. Ale nevím, jaké zrno mám zasadit, aby z něj vyrostl strom. Nevím, jak se tím pastorem mám stát.“

Tatínek pořád mlčí.

„Co když vezmu tužku a ten strom namaluju. Jako ten Číňan v přístavu. Nevezmu tomu stromu duši?“

Johannes se zasměje, ale není to moc veselý smích.

„Kdo rozhodl, že jsi pastor, Tatínku? Bůh? Nebo ti poslali jmenování z úřadu?“ zeptám se. Theo se vedle mě skrčí, jako kdyby dostal ránu rákoskou. Přímo slyším jeho strach.

Tatínek vstane. Lžice upadne na zem.

„Běž do kouta, Vinci!“

Zvednu se, ale zůstanu stát u stolu.

„Slyšels, Vinci? Budeš tam stát, dokud ti Bůh neodpustí!“

Tatínkův hlas syčí. Sliny mu kapou na bílou košili.

Maminka se pohne směrem ke mně, ale pak se zastaví. Zahlédne něco v mých očích. Něco, co ji přinutí odložit mísu se salátem na stůl a svěsit ruce podél těla.

Vyкроčím ke skříni, za kterou je malý prostor, v němž stávám na hanbě. Sotva se do toho prostoru vejdu. Je mi sedm. Brzy vyrostu. Do bosých nohou mě studí dlaždice.

A tak stojím. Nevím, jak dlouho. Od stolu slyším mlaskání a krákání.

Bůh neodpouští tak snadno.

Zimou mi otečou nohy.

Strýček Cor mi z Bruselu přiveze pastelky. Prohlížím si je proti světlu. Zelená, žlutá, modrá, červená, hnědá a bílá. V denním světle jsou jasné a zřetelné, ale jakmile se setmí, barvy začínají splývat. Hnědá s červenou začnou rudnout, zelená se žlutou nabudou barvy posečeného žita. Jedině bílá se nemění, je jako stálice na barevném nebi. A když rozsvítím petrolejovou lampu, znovu se ty barvy změní. Jako by se v tom papírovém pouzdře rozplývaly nebo tekly. Někdy dokonce nedokážu přesně rozeznat tvary těch pastelek. Prolínají se, jako kdyby se navzájem pohlcovaly.

Vím, že je to jen oční klam, ale někdy mě napadá, jestli ty pastelky v noci neožívají a nechovají se nezávisle na tom, jak je člověk vidí. Ale třeba jsem jen malý kluk a mám bujnou fantazii.

Snažím si je přes den vtisknout do paměti.

Zelená je jako jaro, jako něžné, mladé osení a k tomu jako kontrast růžové jabloňové kvítky. Podzim je žlutá a fialová. Zima je bílý sníh s černými siluetami. Ale i když léto je kontrastem barev od modré a oranžové až po zlatobronzovou, jakou má obilí, nemá jen jednu barvu, je to směr všech barev. Červená mi připomíná šátky žen, jdoucích na pole. Nad nimi se vysoko klene nebe, to je ta modrá. A hnědá, to jsou zase rozoraná pole na podzim.

Tohle mě napadá, když na ty pastelky koukám.

Jenomže když se snažím na papír namalovat louku a vybarvit ji zelenou pastelkou, je tráva najednou vybledlá a vůbec nemá tu hustotu jako ve skutečnosti. Říkám slovo *hustota* schválně, protože jarní louka je stejně hustá jako Maminčina polévka. Modrá se v nebi rozmaže a hnědá vůbec nevoní jako čerstvě zoraná hlína.

Pastelky nedokážou zachytit skutečnost.

Zklamaně je odhodím do kouta a jdu k oknu.

Sněží a vločky se mi míhají před očima. Bůh je z nebe hází po hrstech. Stodola naproti skoro není vidět.

Sníh je oslnivě bílý.

Jdu do kouta, vytáhnu z pouzdra bílou pastelku a vrátím se k oknu. Zavřu jedno oko, druhé přimhouřím a přes špičku bílé pastelky se znovu podívám ven. Nic se nezmění, vidím bílý sních. Napadne mě, že ta bílá pastelka jako jediná odpovídá skutečnosti.

Lze bílou namalovat obrázek na bílý papír?

Sních to venku dokáže. Nejdřív překryje všechny předešlé barvy a potom přes ně maluje bílé plochy, nabílí cestu, pole, střechy...

Pak v dálce zahlédnu postavu Jeppa od sousedů. Jde domů a vyšlapává cestu sněhem. Má na sobě červenou čepici, hnědý kabát a černé boty. Je jako namalovaný na tom bílém pozadí. Takže kdybych vzal bílou pastelku a nakreslil s ní pozadí, pak na ni můžu nanášet ostatní barvy, které se budou odrážet od té bílé v pozadí? Jenomže papír je taky bílý, takže takhle snadno to nefunguje.

A co když to bude opačně? Co když začárám papír zelenou a potom na ni nakreslím růžové květy? Budou skutečnější?

Záleží tedy na pozadí? A pak můžu nanášet další barvy?

Jenomže s pastelkami to stejně moc nejde. Ať se snažím sebevíc, pořád vidím každý tah. Ledaže pak barvy rozmažu prstem. Ano, takhle je to možná správné.

Podívám se ven.

Sních u stodoly tvoří naprosto zřetelnou hranici s hnědou stěnou. Ale když se podívám pozorněji, obě barvy se začnou pohybovat a slévat. Takhle bych chtěl namalovat ten suchý strom na hřbitově. Jak splývá s nebem a zároveň se zemí. Jak je někdy modrý a jindy hnědý.

Takové barvy bych potřeboval, kdybych se chtěl stát malířem.

Škola v Groot Zundert je velká ošklivá budova. Omítka na šedé fasádě se loupe, takže dům vypadá flekatý a nemocný. Uvnitř to není o moc lepší. Tři obrovské třídy, dlouhé oprýskané dřevěné lavice, sto padesát kluků ve dvou třídách a něco přes padesát holek ve druhé. Třetí třída určená nejstarším klukům, kteří se odtud chystají do škol v Essenu nebo Roosendaalu.

Ti jsou nejhluchnější a nejneposlušnější. Pan učitel Rijkaard je často trestá pravítkem. Někdy na holou.

Nás trestají taky. Sedím v první lavici úplně vpravo, nejdál od okna, kam celé hodiny pošilhávám. Učení mi nejde. Nebo mě spíš nezajímá. Lepší jsem jen v holandštině, a to jenom proto, že jsem čtení cvičil s Tatínkem. Ale jinak jsem nepozorný. Počty si nedokážu natlouct do hlavy a z náboženství asi propadnu, i když je Tatínek pastorem. Radši mlčím, choulím se do sebe a myslím na všechno ostatní, jen ne na školu.

„Vincente?“ zavolá na mě pan učitel Christensen.

Zvednu hlavu.

„Ano, *mijn hejer*?“

„O čem jsem teď mluvil?“

Pokrčím rameny. „Že jste vévoda brabanstký.“

Děti se smějí.

Pan Christensen se ušklíbne. Je to malý holohlavý mužík a vůbec nemá smysl pro humor. Grimasa mu promění obličej v krysí čumák. Navíc je katolík a kvůli mému otci, protestantskému kazateli, mě nemá příliš v lásce.

„Pojď sem.“

Vystoupím z lavice a jdu k tabuli. Popotahuji. Mám rýmu.

„Nemůžeš se vysmrkat?“

Otřu si nos do rukávu.

Pan Christensen se znovu ušklíbne. Zblízka vypadá jako zmačkaný krysí čumák. Děti napjatě čekají. Všichni vědí, co přijde.

„Nastav ruce, Vincente.“

Nastavím ruce hřbetem nahoru.

Pan učitel švihne ukazovátkem, které mi na ruce zanechá krvavou šmouhu. Ještě jednou. Ani nezasténám. Zatnu zuby. Mlčím, nekřičím, ačkoliv to bolí jako čert. Je mi osm a čerta jsem nikdy neviděl, ale ukazovátka pana Christensena muselo vyrůst na čertově zahrádce.

„Vrať se na místo. A konečně poslouchej, o čem tu mluvíme!“

Opravdu se snažím, ale zvenčí voní březnový vzduch a já se nemůžu soustředit. Do školy chodím od ledna a přes ruce dostávám pravidelně. Někdy tak, že neudržím lžící. Tatínek mě vždycky sleduje, ale nic neříká. Maminka vzdychá. Ukrývám ruce pod stolem.

Dnes to všechno dopadne ještě hůř. Do konce vyučování mi ruka opuchne, jako kdybych ji strčil do kopřiv. Navíc mám smůlu, protože když vyjdu ze třídy, narazím na kluky Rosenblaumovy. To jsou místní rváči, pořád s nimi má někdo problémy. Myslím, že se jich bojí i učitelé. Bydlí na jižním konci městečka, až úplně dole, v docela hezkém domku. Jejich otec má obuvnickou firmu a všichni si ho chválí. Ale jeho kluci patří k nejobávanějším v celém Zundertu. Mně se až dodnes vyhýbali, protože jsem synem pastora. Pokouším se jim uhnout, ale tentokrát si mě všimnou. Simon mě chytí za rameno a otočí si mě k sobě. Je ode mě víc než o hlavu vyšší a za pár měsíců se půjde učit řezníkem. Říkala to Anna a ta ví vždycky všechno předem.

„Počkej, zrzku, co to máš s rukou?“

Snažím se ji strčit pod svetr, ale Simon je silnější než já. Vytrhne mi ji a zálibně na ni zírá.

„Máš ruku rudou jako tu svou palici! Na prdel jsi dostal taky? Copak jsi zase prováděl?“

Plivne mi na hřbet ruky. Mám pocit, že to zasyčelo, tak mě to pálí.

Podaří se mi vytrhnout a rozběhnu se ke dveřím, ale mladší Rosenblaum, ten, co má prasečí oči, růžová ústa selete a při vyučování hlasitě prdíl, mě chytí ve chvíli, kdy už venku sbíhám po schodech. Uklouznou a sjedu dolů do bláta hlavní ulice. Sníh roztál a jsou tu vyjeté hluboké koleje od povozů, ve kterých stojí voda. Bláto mi čvachtá pod rukama. Okamžitě mnou projede čepel zimy.

Simon mě chytí vzadu za vlasy a trhnutím mě postaví na nohy.

„Kampak, zrzku? Nepospíchej. Pudem se podívat na tu prdel!“

Kluci Rosenblaumovi mě popadnou v podpaží a vlečou k prázdné stodole, stojící naproti škole. Nevím přesně, co mě tam čeká, občas tam nějakého slabšího kluka zavlečou, ale nikdy pak nikdo neprozradil, co se

v té stodole odehrálo. Sevře mě strach. A zároveň cosi jako vzdor. Poho-
dím hlavou. V tu chvíli zahlédnu Thea. Vždycky na mě čeká vzadu u pum-
py. Chci na něj zamávat, ať zmizí, ale Reese a Michael mě drží pevně
a Simon mě ještě zezadu postrkuje. Vletím do stodoly po hlavě a rozmáznu
se na zemi. Brašna se školními učebnicemi mi vyletí z ruky a zapadne
kamsi, kam nevidím. Vládne tam tma, jen od vrat sem padá trochu světla.
Zvedne se prach.

Ležím bezmocně na břiše, když mi Simon začne stahovat kalhoty.
Kroutím se, svíjím, ale není mi to nic platné. Za chvíli mám kalhoty
u kotníků.

Simon supí jako divoké zvíře.

„Mám ti do tý tvý vymazlený prdele vrazit kus větve? Chtěl bys to?“
skřehotá nepřirozeným a zvláště vysokým hlasem, ale já jsem přesvěd-
čený, že jsou to jen výhrůžky, že svá slova nemyslí vážně. Každopádně
žádná větev na dosah neleží. Aspoň ji nevidím. Stejně mnou projede zá-
chvěv hrůzy. Už jsem o podobných věcech slyšel. Říká se, že takhle si
vyřizují účty kluci z Bredy.

Chvilí se neděje nic. Sleze ze mě a já si na okamžik bláhově myslím,
že už je všemu konec, že můžu jít domů.

Ale pak mě ruce těch kluků popadnou a otočí na záda. Simon si mi
sedne na nohy a já se za chvíli přestanu zmítat. Stydím se za svou bez-
moc, za svou nahotu a za svou zbabělost. Stydím se, že jsem Vincent van
Gogh, že jsem syn pastora a že tu ležím a nedokážu se tomu násilí vzepřít.

Simon mi hrábne do rozkroku. Silně, surově.

„Tak ukaž šulína, zrzku! A nepochčij se mi tady!“

Ruka mě sevře a stiskne. Bolest je nesnesitelná.

Vykřiknu.

V tu chvíli se dovnitř vřítí Theo. Nevidím ho, ale vím, že je to on. Ječí
tím svým vysokým chlapeckým hláskem. Dopadne jako dělová koule Si-
monovi na záda a povalí ho. V krátkém záblesku spatřím Theovy oči. Je
v nich čiré šílenství.

Simon se záhy vzpamatuje. Narovná se a začne Thea bít. Theo se chvilku potácí na svých hubených nohou, ale rány ho brzy srazí na zem. Vidím, jak mu Simonova pěst rozráží ústa, jak mu natrhne obočí, slyším křupnutí, jak mu praskne nos. Theo vypadá jako kus hadru. Jako Annina hadrová panenka.

Pak zavládne ticho.

A do toho ticha zaječí Rees:

„Neblbni, Simone! *Laat het liggen!* Nech toho!“

Simon se otočí po jeho hlasu a chvíli strne, jako by vůbec nevěděl, kde je. Oči má skleněné, už v nich není nic, ani vztek, ani škodolibost. Pak vstane a kopne Thea do žeber, ale už jen tak lehce, aby se neřeklo. Klouby na pravé ruce má odřené a zakrvácené. Podívá se na něj, ale pořád s tím nepřítomným výrazem v očích. Potom na mě nepatrně kývne. Nevím, jestli se tím loučí, nebo mi tím gestem vyhrožuje. Nejsem schopen rozumně uvažovat. Držím se za rozkrok a bolest mi vystřeluje do břicha.

Vzápětí jsou všichni pryč. Proti vratům stodoly tančí prach.

Jen Theo tam leží, krev z něj crčí a tvář mu otéká.

Skloním se k němu. Bojím se, abych uslyšel jeho dech, ale s úžasem vidím, jak se jeho krvácející rty roztahují k úsměvu. Ohromeně na něj hledím. Není to úsměv, spíš škleb. Bože, ať na něj zapomenu! Bože, ať mě tenhle úsměv neprovází celý život!

„To jsme jim to nandali, vid', Vinci?“

Slova mu z úst neplynou, spíš chrčí.

Zvednu hlavu ke krovu stodoly a řvu, dokud nás tam nenajde pan učitel Christensen.

„Kdo?“ ptá se Tatínek.

Sedíme u velkého stolu v kuchyni. Opuchlé ruce mám položené na stole. Theo sedí vedle mě a vypadá legračně s tím zavázaným obličejem. Jako Tuareg z mé školní učebnice zeměpisu. Tuareg z Timbaktu, stojí pod obrázkem. Tuareg ze Zundertu.

mlčíme.

Theo ztěžka dýchá, jako kdyby plaval v hluboké vodě.

Tatínek se nakloní dopředu. Pramen šedých vlasů mu padá do čela. Myslím, že takhle rozcuchaného jsem ho nikdy neviděl.

„Tak se zeptám ještě jednou. Kdo to udělal? Jeppe? Ti kluci Rosenblaumovi?“

Pohlédnu na Thea a nenápadně zavrtím hlavou.

Theo mrkne na souhlas.

mlčíme.

Tatínek vzdychne a zakloní hlavu. Nahoře mezi trámy se uhnízdilo jarní světlo. Chvilí na to místo mlčky hledí, jako kdyby tam hledal odpověď. Boží odpověď. Ale Bůh mlčí, jako kdyby říkal: Tohle si musíte vyřešit vy mezi sebou. Jako vždycky.

Tatínek nakonec potřese hlavou.

„Nevím, proč je chráníte. Nechápu.“

Nechráním je. Jen se pořád stydím za to, co se tam stalo. Koule mezi mýma nohama připomínají kovářovy kožené měchy. Tvář mi hoří, jenže ne bolestí, ale studem. Theo na mě vyčkávavě hledí, a nakonec sklopí hlavu. Můj stud smrdí jako mršina koně, kterou jsem jednou viděl u polní cesty do Rijsbergenu. Bzučely kolem ní velké černé masačky a teď mi bzučí v hlavě. Divím se, že je Tatínek neslyší. Že nevyskočí, aby je zahnal. Že něco neudělá.

Tatínek se ale dívá nahoru na trámy. Trvá to nekonečně dlouho.

Potom se podívá zpátky na nás a řekne:

„Pomodlíme se.“

Sepnu oteklé ruce nad stolem, ale moc mi to nejde. Hlavně v pravé ruce mi cuká a nemůžu ji sevřít v pěst.

„Svatý a všemohoucí Bože,“ začne Tatínek, „děkujeme ti za zprávu o tom, že kámen u hrobu byl odvalen. I my máme v cestě různé překážky a kameny. Některé z nich jsou nesmírně těžké. Cítíme se proti nim bezmocní. Ale ty máš moc s nimi pohnout. Vždyť jsi pohnul tím kamenem

nejtěžším – tou největší a nejtěžší překážkou života – kamenem hrobu Ježíše Krista. Děkujeme ti za znamení víry, kterými jsou odvalený kámen a prázdný hrob. Děkujeme ti, že tvůj Syn navzdory našim omezeným představám a skeptickým úvahám patří životu jako tehdy i dnes. Děkujeme ti za to, že jeho přítomnost můžeme zakoušet ve společenství církve, ve slovu a svátostech i ve svém životě.“

Mé rty mumlají jinou modlitbu:

„Svatý a nejsvětější Otče, dej mi sílu překonat můj stud, dej mi sílu odvalit kámen mého života, prokaž mi, prosím, své milosrdenství. Dej mi najevo, že jsem pořád tvůj syn, ačkoliv jsem doposud nic nedokázal. Dej mi sílu, Otče. Dej mi vědomí, že žádný kámen není tak těžký, abych ho nemohl odvalit. Prokaž mi službu, Otče, zbav mě nenávisti, zbav mě pochybností, zbav mě váhání. Pošli mi zprávu, všemocný Otče. Jsem malý kluk a někdy mám pocit, že tu tíhu nezvládnu.“

Celý se třesu.

Theo mě po očku pozoruje.

I Tatínek zmlkne. Ticho je o to tíživější, že i venku za oknem utichnou všechny zvuky. Jako by i slepice přestaly kdákat. Svět se scvrkl na naši kuchyň. Na naše ruce. Na naše oči.

„Amen,“ řekne Tatínek. Nevím, jestli mě slyšel, ale myslím, že ne, soustředil se na vlastní modlitbu. Tváře má najednou vyhlazené, jako by se z nich vytratila všechna bolest.

„Wel,“ řekne konečně. „Dobrá. Do školy už nepůjdeš. Pošlu pro paní Van Rijkenovou a poprosím ji, jestli by tebe a Annu neučila tady doma. Aspoň do doby, než půjdeš do internátu do Zevenbergen. S tebou si to, Theo, ještě rozmyslím.“

Vstane.

„Bůh odpustí vám i jim,“ řekne tiše a zamíří ke dveřím. Krok má těžký jako stařec. Ví, že by chtěl ještě něco dodat, ale nedokáže to. Mlčí jako Ježíš na kříži. Poradte si sami, vy lidé.

Z podbřišku mi znovu do těla vystřelí ta hrozná bolest.

Musí být tak jedna hodina v noci, když v dlani ucítím Theovu malou ruku. Vyleze si ke mně. Cítím, jak se zavrtává pod peřinu. Pravičkou ho obejmu kolem ramen. Ve tmě slyším, jak chrčivě dýchá.

„*Slaap je?* Spíš?“

„*Nein,*“ vydechnu.

„Budeme si povídat?“

„Můžeme. O čem?“

„Třeba o barvách.“

„To už jsme si povídali mockrát, Theo.“

„Tak třeba... o jaru.“

„Co si chceš povídat o jaru?“

„Víš, že se rozlomil ten uschlý strom na hřbitově?“

Trochu se nadzvednu na loktech.

„Vážně?“

„Ano, prý na něm po letech vyrašilo listí. Neunesl to.“

Zavřu oči a v duchu znovu vidím ty modlící se větve. Napadne mě, že ne každou modlitbu Bůh vyslyší.

„Vinci?“

„Ano?“

„Co chceš dělat, až budeš velký?“

„Budu pastorem.“

„Budeš kázat jako Tatínek?“

„Ano.“

„A o čem?“

Zamyslím se.

„Ještě nevím. O lidech. O polích. O tom, jak sázet brambory.“

Theo se zachichotá.

„To nejsou opravdová kázání.“

Chvilku mlčíme. Pak se zeptám já:

„A co budeš dělat ty, Theo?“

Přímo slyším, jak se mu v té tmě převalují v hlavě myšlenky.

„Budu řídit lokomotivu.“

„Nevymýšlej si, Theo. O lokomotivách nevíš vůbec nic.“

„Když já nevím, jestli ti to můžu říct.“

„Nikomu to neprozradím, slibuji. Povědej.“

„Pořídím si obchod s barvami.“

„Prosím?“

„Ano. Abych je konečně začal rozeznávat. Vždyť víš, že nevidím modrou nebo zelenou tam, kde bych je vidět měl. Ty je vidíš. Chci to taky umět.“

Zasměju se.

„Jsi blázen. Theo.“

Theo se šťastně zavrtí.

„Až po tobě,“ řekne do ticha. „Já jsem jen malý kluk.“

2.

Tilburg, rok 1866.

TLUSTÝ MUŽ NA MĚ KÝVNE PRSTEM.

Stojíme na chodbě školy Viléma II. Chodba je světlá, z mnoha oken sem šikmo dopadají paprsky podzimního slunce. Podlaha je vyložená velkými šedými dlaždicemi. Zakázali mi na nich nosit dřeváky, musel jsem si nazout tmavé botky a učit se vázat tkaničky. Cítím se tu jako ve vězení. K loukám Zundertu je strašně daleko.

Toho tlustého muže s mohutnou bradou, přísným pohledem a ustupujícími vlasy znám. Všichni ho tady znají. Jeho obraz *Vnitřek domu v Severním Brabantsku* prý koupil sám král. Jmenuje se Constantijn Cornelis Huysmans a učí tu výtvarnou výchovu. Napsal o tom prý knihu, ale já ji nečetl. Jeho hodiny mě nudí, mává nad našimi hlavami tlustým ukazovákem a mluví nářečím, kterému často není rozumět.

Teď Constantijn Cornelis Huysmans drží cosi v ruce. Pokreslený papír.

Vím, co to je.

Sklopím hlavu a šourám se k němu. Černé botky na šedých dlaždicích vyluzují zvláštní mlaskavé zvuky. Chodba je prázdná, což není během polední přestávky neobvyklé. Ze dvora za budovou sem doléhají hlasy chlapců, ale zní to jako nezřetelný šum větru. Sluníčko už tolik nehřeje a polévá Tilburg zlatavými paprsky, ale spíš to je, jako kdyby malovalo studenou pastelkou, nikoliv teplým olejem.

Na velkém okně u vchodu zpívá nějaký pták.

Papír mi trčí před očima jako utržená plachta *bojoten*. Lodí, kotvících vzadu na kanálu.

Hlas Constantijna Cornela Huysmanse připomíná skřehotajícího racka.

„To je vaše, van Goghu?“

„Ano, pane.“

Chvilí na mě hledí. Víčka má těžká jako velký mlok, jehož kresbu jsem viděl v učebnici přírodovědy. Pohybují se tak těžce a tak pomalu, že z nich nemohu odtrhnout zrak. *Mrk. Mrk.* Mlčení je najednou nesnesitelné.

„Pojďte se mnou, prosím,“ řekne konečně.

Poslechnu.

Kráčím za jeho širokými zády na konec chodby a pak po mramorových schodech do prvního patra. Z oken se otvírá pohled na Tilburg. Kostel Sint-Jozefkerk vrhá dva ostré špičaté stíny na nízké domy vzadu za náměstím, odkud se celé dny snáší na město pach koželužen, malých textilních dílen a velkých jatek. Vzadu na obzoru se zvedá bílý kouř parních lokomotiv, které tu opravují ve velkých dílnách. Připomínají mi Thea, což je taky jediné, co mě na tomhle městě zajímá.

Nemám Tilburg rád.

Kabinet Constantijna Cornela Huysmanse je malá světlá místnost. Na poličkách jsou seřazené knihy, na stěnách visí pár obrazů. Dům s jedním oknem a dveřmi. Stromy. Zvláštní světlo. Chvilí se na něj dívám. Zaujala mě tmavá barva střech. Okrové stěny. Perspektiva cesty, ztrácející se ve stínu.

Huysmans sleduje můj pohled.

„Brabantsko,“ řekne. „Vždycky mě fascinovalo. Barvy se mění podle denní i roční doby.“ Papír, který do této chvíle držel pořád v ruce, položí na stůl. „Vás taky fascinují barvy, vidíte, Goghu?“

Přikývnu.

Na papíru jsou dva kopáči s lopatou. Dva sklánějící se muži. Uvědomuji si, jak hrubá je to kresba. Obrisy jsem dělal tesařskou tužkou. Asi jsem na ni příliš tlačil, protože okraje jsou potřhané, jako kdybych se je pak snažil rozmazat. Nebo jako kdyby se tužka drolila. Pak pastelky. Oranžová, hnědá a červená. A taky žlutá.

Pokus, nic víc. Stydím se. Opět zvednu zrak k obrazu toho domu. Dokonalost s nedokonalostí. Před tím obrazem je moje kresba jen neumělým dětským náčrtem.

Do tváří se mi nahrne červená. Natáhnu ruku, abych ten papír roztrhal.

Huysmans mě bedlivě pozoruje. Pak řekne:

„Počkejte, van Goghu. Chcete si promluvit?“

Zavrtím hlavou. Vzápětí kývnu. Nevím.

„Čím chcete být, van Goghu? V internátu v Zevenbergenu jste prý projevils talent na jazyky. Francouzštinu a angličtinu. A tahle kresba?“

„To je jen dětská hra, pane. Nic důležitého.“

„Nic důležitého?“ opakuje po mně profesor. „A co ty barvy: Ty nejsou důležité?“

„Pro oči ano, pane,“ osmělím se. „Ale když je přenesu na papír, vyblednou.“

„Zkusil jste někdy zafixovat a utlumit kresbu tužkou mlékem a až uschne, malovat přes ni křídou nebo uhlem? A tam, kde chcete vytvořit hloubku, použít štětec nebo pero? Kolorovat jen tak na bílém pozadí nestačí.“

Zírám na něj s otevřenými ústy.

„Pastelky vám brzy nebudou stačit, chlapče. Vezměte uhel nebo křídu, začněte šrafovat a pak prstem rozmazávat.“

„Já nevím, pane,“ špitnu. „Nechtěl jsem tou kresbou nic dokázat.“

„Nezachycoval jste jen realitu, Goghu, že ne? Je v té kresbě něco z vás? Z vaší nálady? Povahy? Myšlenky?“

Zamyslím se.

„Možná,“ vydechnu. „Možná to nebe. Kontrast s půdou. Oranžová a hnědá. Někdy se mi zdá, že se nebe po zemi... rozlévá.“

Chvilí na mě upřeně hledí.

„Jako by teklo?“

Odvážím se kývnout.

„A ty dvě postavy?“

„Taky kontrast. S pozadím. Se stromem.“

„Rozhodněte, co je pro vás důležitější, postavy, nebo pozadí. Nermalujte jen srdcem a citem, ale taky rozumem. Díváte se na sebe někdy do zrcadla, Goghu?“

„Někdy, pane. Ne moc často.“

„Tak se podívejte na kontrast mezi svými rezavými vlasy a bledým obličejem. To je zásadní princip malby. Rozhodnout se pro kontrast. Bůh to umí, van Goghu.“

„Ano, pane.“

„Ale nestačí jen kontrast. Taky existuje světlo.“

„Ano, pane.“

„Dívejte se na sebe ráno. V poledne. Večer. V noci. Vaše tvář se bude proměňovat. Pokaždé bude jiná. Jako kdyby vás Bůh postupně zdokonaloval a potom své dílo mazal. Dívejte se, Goghu.“

„Budu, pane.“

„Chcete se stát malířem?“

„To ne, pane. To byl jen trapný pokus, nic víc.“

„A studovat jazyky?“

„To asi taky ne, pane. Chci být kazatelem, jako můj otec, pane. Vnímat krásu Boží. Póry svého těla. Ale taky očima. A sluchem. Jazykem.“

„Slyšet? Vidět? Ochutnávat?“

„Ano.“

„Čtete hodně?“

„Trochu, pane.“

„Shakespear?“

„Nevím, kdo je Shakespeare.“

Huysmans se natáhne a vyndá ze zásuvky pár listů.

„Zkusil jsem několik Shakespearových dopisů přeložit do holandštiny. Ale vy ovládáte i angličtinu, že? Podívejte se do naší knihovny. Shakespearovy spisy tam určitě najdete.“

„Dobře, pane.“

Najednou přejde k tykání.

„Zase za mnou přijď, *zojon*.“

„Moc rád, pane.“

Constantijn Cornelis Huysmans pokývá těžkou hlavou. Polední slunce po ní kreslí žluté obrazy. Proti oknu bych ho málem nepoznal. Stíny mu zdůrazňují oční důlky, rysy, masivní linii krku.

Taky existuje světlo, chlapče.

*„Mne, Čase, nesmíš nikdy proměnit,
si pyramidu novou silou stavě,
mě neoslní novostí jich třpyt,
mě vtane hračka, jsouc jen v novém hávě.
Že zvčírka jsme, stojíme civíce,
že novou cetkou oslnit chceš nás,
ač víme, let ji znaly tisíce,
jak pro nás bys ji stvořil.
Já tobě směji se s tvou kronikou,
co minulý mi, přítomný co svět?
Co zřel jsem, četl, lží jest velikou,
co velké, malým udělá tvůj let.
Tak ale buď to, zde to přísahám,
jsem věrný, kosou tvůj pohrdám.“*

Ležím v trávě kousek za Tilburgem. Vzduch je těžký, skoro stojatý. Celý týden bylo chladno, ale dnes ráno vstal krásný den. Hned po škole utíkám úvozem mimo město. Mimo jeho koželužský dech.

Dívám se do nebe a knížku mám rozloženou na hrudi.

Opakuji si:

„Mne, Čase, nesmíš nikdy proměnit.“

Jak to mám vnímat? Že bych neměl nikdy zestárnout? Že bych neměl měnit myšlenky? Že to, co do mě vložil Bůh, má zůstat navěky? Že ruka, kterou zkouším malovat ty směšné obrázky, má zůstat pořád stejná? Nebo se mám vysmát osudu? Měnit jeho obrysy a tahy. Co na to mám? Jen dřevařskou tužku své mysli a citu? Profesor Huysmans mi říkal, že mám malovat i rozumem. Já chci ale rozumem myslet. Shakespearovy sonety mi připadají spíš jako dopisy. Jako básnická pošta. Komu je psal? Píše se, že někomu konkrétnímu, ale já mám pocit, že je psal jen tak do větru, aby si je Bůh pak posbíral.

Ale co já o tom vím. Ještě mi není ani čtrnáct.

Vzpomněl jsem si, jak Tatínek jednou mluvil o Kázání na hoře. Že je určeno těm, kteří si uvědomují duchovní chudobu a touží po lepším charakteru u sebe i u ostatních. To znamená, že se jejich myšlení vyvíjí? „Blaze těm, co hladovějí a žízní?“ Kdo jim podá sousto a dá jim napít? Žízním i já?

Odpověz mi, Bože. Odpověz mi, Williame.

„Na co myslíš, Vinci?“ zeptal se mě jednou Tatínek.

„Rozeznává Bůh dobro od zla?“

Tatínek se na mě vážně podíval.

„Samozřejmě, že ano, Vinci. Bůh je vtělením dobra.“

„Jestliže je vtělením dobra, tak proč připouští zlo?“

„Protože nás ohrožuje ďábel.“

„Proč Bůh ďábla definitivně nezničí?“

Tatínek odložil knihu, kterou právě četl.

„Protože to nechává na nás, Vinci.“

„Nejsme slabí?“

„Jsme, chlapče. To jsme.“

Hledím do nebe a vybavuji si Tatínkova slova. „Jsme slabí, chlapče.“ Myslel tím, že podléháme pochybnostem? Že se dopouštíme hříchů? Pro- to nás nechá žíznit?

Kdo chodí kosit tou Shakespearovou kosou? Bůh? Dábel.

Rozrazí mě zima, tak se posadím.

Čase, nevím, jestli mě máš proměnit, nebo mě nechat takového, jaký jsem. Ale žíznit nechci.

Chci nabrat vodu.

Zvednout misku.

Přiložit k ústům.

Vítr prolisťuje Sonety Williama Shakespeara až do konce. Knížka se zavře. Z Tilburgu ke mně zavane pach vydělaných kůží z koželužen a mrt- vých zvířat z nedalekých jatek.

Můj milý Theo,

rád slyším, že se ti vede dobře. Mně se v Tilburgu moc nelíbí, ale musím tady vydržet aspoň pár měsíců. Zdokonaluji se tady v angličtině a zajímám se taky o mechanické předměty, ačkoliv jim moc nerozumím. Kresbu tu vyučuje slavný malíř Constantijn Cornelis Huysmans. Obrazy prodává ke královskému dvoru a všichni si ho tady moc váží. Byl jsem za ním asi dva- krát a pokaždé mi popisoval techniku kresby. Však víš, vždycky jsem milo- val barvy a on mi říká, jak je mám přenést na papír, aby si zachovaly svou čistotu a čerstvost. Ale já moc nemaluji, jen tu mám tesařskou tužku a tou vždycky zachytím nějakou linii nebo obrys, který se mi líbí.

Na mém rozhodnutí stát se kazatelem se nemění nic. A myslím, že mě v tom Tatínek podporuje, ačkoliv se nikdy nevyjádří přímo. Však ho znáš.

Ale píšu ti proto, že jsem nakreslil strom.

U vchodu do školy roste takový chcípáček, je sice vysoký, ale celý pokroucený, kůru má oloupanou, jako kdyby se svlékal z kůže. Trochu mi

připomíná ten uschlý strom od nás ze hřbitova, který se zlomil, když na něm po letech vyrašilo listí. Tenhle můj zdejší strom je vážně vrásčitý starý chudák. Teď, když z něj začínají opadávat všechny listy, natahuje větve jako žebrák, kterého občas vidám ve stínu věží Sint-Jozefkerk, jak strká své vyhublé ruce před oči lidem, jdoucím na mši. Nikdo se na něj ani nepodívá.

Na ten můj strom taky ne.

Ale tuhle neděli odpoledne jsem si vzal na školní dvůr tu svou tesařskou tužku a kus papíru z té složky, co mi dal pan profesor Huysmans. Musíš vědět, že v neděli je dvůr prázdný, studenti mají vycházky, a tak, dokud je ještě ucházející počasí, se radši potulují po tilburgských ulicích. Ve všední den bych si tu malovat netroufal.

Začal jsem korunou, ale moc se mi to nedařilo, tak na druhý papír jsem začal malovat od úpatí kmene nahoru. Pak mě ale napadlo, že ten strom nezačíná růst ZE dvora, ale POD dvorem. Že pod zemí natahuje stejné větve jako nad zemí. Že by bez těch tlustých kořenů, které vidím rýsovat se pod udupanou hlínou dvora, by tady vlastně nedokázal stát.

Tak si představ, že jsem najednou začal ten strom malovat jaksi obráceně. Ne vlastně obráceně, ale jako kdyby se ten starý chcípáček shlížel dole v zrcadle. Ve chcípáckých kořenech. Musí být shnilé a vrtkavé, ale pořád to jsou kořeny, které ten vysoký umírající strom drží ještě chvilku při životě.

Víš, jednou jsem tady v Tilburgu pozoroval pohřeb. Vůbec nevím, koho pohřbívali, jen jsem viděl černý kočár s koňmi a za ním pár kráčejících lidí. Vypadalo to, jako když za sebou kočár táhne černou vlečku, kterou tvořilo jen asi deset příbuzných.

A mě ve chvíli, kdy jsem začal malovat kořeny toho stromu, napadlo, že vlastně ti lidé kráčející za rakví jsou kořeny toho mrtvého, které ho držely při životě, dokud žil, a které ho držely ještě v okamžiku, když odešel.

A cestou k tomu hřbitovu se od něj pomalu odpoutávaly.

*Ten můj strom taky brzy umře. Pak ho porazí a odsekají kořeny. Pou-
to s životem.*

My všichni máme takové kořeny.

*Jedním z mých kořenů jsi i ty, Theo. Držíš mě při životě a nenecháš
mě padnout.*

Kresbu přikládám, i když není moc povedená.

Tvůj Vincent.

V noci hřeším. Je tma, Bůh na mě třeba nevidí. Rozlévá se jako inkoust po
savém papíře, vtéká do škvír, mezer a důlku. Nevidím nic, slyším jen
nejasné zvuky z ulice. Tma je tak hustá, že mi vtekla do očí. Tak. Ano.

Sáhnou pod deku a mezi palcem a ukazováčkem sevřou svůj hřích.

Pamatuju se, kdy to bylo poprvé.

Máme v suterénu penzionátu čtyři velké vany a smíme se v nich jed-
nou týdně vykoupat. Chodíme tam po dvaceti. V mýdlové vodě se nás
vykoupe pět. Musí se šetřit vodou i mýdlem. Mýdlo je šedivé a slizké, ale
docela krásně voní. Vždycky si ho přikládám k nosu a představuju si lou-
ku plnou květin. Anebo mateřídoušky.

Pak jednou sáhnou do pomalu vychládající vody. Jsem v pořadí třetí
a voda už není tak horká jako na začátku. Ale stejně... Je opojné takhle
ležet a omývat si houbou tělo. To moje je kostnaté a mám vystouplá žebra,
ale vždycky si představuji, že jsem někdo jiný. Urostlý jako spolužák
Mike. Nebo jako nosiči bavlny v rotterdamském přístavu. Nebo jako Si-
mon Rosenblau v té stodole. Odpusť, pane Bože.

A potom naskočí obraz. Nebo spíš dva obrazy, ale ten druhý radši vytěs-
ňuji, protože mi připadá příliš obscenní. Ten první obraz zachycuje Rose
z textilní dílny nedaleko toho rozcapeného kostela Heikese Kerk. Vídám
ji vázat role látek. Vždycky si vyhrne sukni a sedne si na roli, jako kdyby ji
chtěla osedlat. V jejím pohybu je něco strašně vulgárního a zároveň vzrušu-
jícího. Má pevná bílá stehna, jimiž svírá látku jako hřbet koně. *Hyjé, koníč-
ku, hyjé!* Vydržím se na ni dívat vždycky nekonečně dlouho. Snažím se stát

někde v ústraní, ale myslím si, že si mě už dávno všimla, a že když mě znovu uvidí, tu sukni vytahuje výš a výš. A že mě po očku pozoruje. Představuji si, jak jsou ta stehna hladká, jak po nich klouže moje dlaň. Zmocňuje se mě závrať, když si představím, kam ta stehna vedou. Má stejné hořící vlasy jako já. Hoří jí tak i mezi nohama? Jednou si naslíní prsty a strčí je pod sukni. A dívá se mi přes ulici přímo do očí. Pak se hlasitě zasměje a zmizí v obchodě. Nahou ženu jsem viděl jen na Rembrandtových obrazech, ale vím dobře, jaké ďábelské místo se mezi stehny skrývá. Naše služka Erwina v Zundertu ho prý ukazovala klukům za gulden.

Z toho místa se rodí děti, já vím. Z toho místa jsem na svět přišel i já. To místo je tajuplné jako temnota Rijkenského lesa.

Vím, že se ta dívka jmenuje Rose. Často slyším z obchodu za jejími zády, jak na ni někdo volá „Rose, přines!“ nebo „Rose, podej!“ *Rose, Rose, Rose...*

Stehna se vždycky mihnou jako velké bílé krejčovské nůžky.

Rose je můj první hřích. Prvotní hřích. Důvod, proč jsem jednou večer strčil ruku do té vychládající vody.

Držím svůj hřích mezi ukazováčkem a palcem, pohybuji s ním nahoru a dolů a při tom si představuji, jak Rose maluje nahou. Jak přede mnou spouští tu sukni ke kotníkům a blůzku přetahuje přes hlavu. Tužka zachycuje linii jejích ramen, pak oblá řadra a ještě oblejší boky. A potom ta stehna s tím rezavým místem uprostřed!

Ach, Bože!

Ale před očima mám ještě jeden obraz. Zakázaný obraz. Obraz, který si dovolím připomenout jen někdy. Občas chlapci, kteří bydlí ve společné ložnici v jednom z křídel školy, vyprávějí, jak pan Hermens, správce jejich ložnice, dychtivě pátrá po stopách spermií i na jejich spodním prádle. Je přesvědčený, že masturbace i noční poluce je známou leností, dlouhého pobytu v posteli, příliš měkkého lůžka, kořeněného jídla a pití vína. Je třeba takové věci z hlav mladých chlapců vyhnat. Vymazat. Třeba i násilím.